

Poštnina plačana v gotovini.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

OPERA 1949 – 1950

**Ermanno Wolf-Ferrari
Zvedave ženske**

8

Vsebina :

Goldonijeva komedija v glasbi
(H. Leskovšek)

Wolf-Ferrari

Dela E. Wolf-Ferrarija

Avstrijske kritike o gostovanju
Ljubljanske Opere

Kazalo Gled. lista 1949/50

Premiera, dne 1. julija 1950.

ERMANNO WOLF-FERARRI:

ZVEDAVE ŽENSKÉ

Glasbena komedija v treh dejanjih (šestih slikah), po komediji Carla

Goldonija, poslovenil Smiljan Samec.

Dirigent: dr. Danilo Svava.

Režiser: Hinko Leskovšek.

Asist. rež.: E. Rebolj.

Ottavio, bogat beneški meščan	F. Lupša
Beatrice, njegova žena	E. Karlovčeva, M. Kogejeva
Rosaura, njuna hči	V. Bukovec-Kambičeva M. Mlejnikova
Florindo, Rosaurin zaročenec	M. Brajnik, J. Lipušček
Pantalone, beneški trgovec	V. Janko
Lelio Pantalonova prijateljja	F. Langus, S. Smerkolj
Leandro 	D. Cuden
Colombina, Beatricina hišna	M. Patikova
Eleonora, Lelieva žena	M. Polajnarjeva, N. Vidmarjeva
Harlekin, Pantalonov služabnik	L. Korošec
Asdrubal 	S. Banovec
Almorò 	S. Strukelj
Alvise Pantalonovi prijatelji	M. Gregorač
Lunardo 	A. Prus
Mómolo 	A. Andrejev
Mènego 	I. Anžlovar
Služabnik v Ottavievi hiši	M. Skabar

Služabniki, gondolierji, moški in ženske iz ljudstva.

Dejanje so godi v Benetkah.

Cas: začetek 18. stoletja.

Scenograf: inž. arh. E. Franz.

Vodja zbor: J. Hanc.

Osnutki kostumov: M. Jarčeva.

Kostume so izdelale gledališke delavnice pod vodstvom C. Galetove
in J. Grdadolnika.

Slikarska dela: B. Vavpotič, M. Pliberšek in L. Skrušny.

Kašerska dela: B. Gregorka.

Inspicent: H. Rebolj, odrski mojster: J. Kastelic, razsvetljava: S. Sinkovec,
lasulje: R. Kodrova in J. Mirtič.

Cena Gledališkega lista din 10.—

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča
v Ljubljani. Predstavniki: Juš Kozak. Urednik: Smiljan Samec. —
Tiskarna Slovenskega poročevalca. — Vsi v Ljubljani.

GOLDONIJEVA KOMEDIJA V GLASBI

Radost, pesem, vzdihovanje zaljubljenecv, ženska radovednost in zvijačnost, spletke prebrisane spletične, Harlekinove lopovščine, zmerjanje, šala in prepir, vse to so elementi te glasbene komedije, kakor jo Wolf-Ferrari sam imenuje. In kaj se v tej komediji prav za prav zgodi? Skoraj nič! Veliki mojster italijanske komedije, Goldoni, ljubi včasih tak »nič« in okoli majhne šale splete najrazličnejše karakterje, dobre, zlobne, resne in šaljive, skratka pestro paleto vsakdanjih ljudi, ki jih vse enako ljubi, vse enako obožuje ter jih s priznanim mojstrstvom orisuje. Takšna je ta Goldonijeva benečanska komedija, po kateri je skladatelj Wolf-Ferrari skomponiral svojo glasbeno komedijo. Že po prvih taktih uverture, ki se prične z geslom komedije »Ne maraj za babe«, se lahko prepričamo, da ima delo v rokah mojster, ki je doživel Goldonija in ki s svojim prirojenim temperamentom bogato razsipava duhovite glasbene domisleke. Globoko čustvo in bliskovito se menjajoče komične situacije, ki jih spremlja zdaj topla južnjaška melodija, včasih pa brlo orkestra, ki ima svojega predhodnika morda celo v Mozartu, — daje delu pravo goldonijevsko, benečansko vzdušje. Veselje, smeh, ljubezen, razočaranje in zvijača, vse to se bogato odraža v tej majhni mojstrovini, ki ni mogla zrasti pod drugim geslom, kot dati ljudem nekaj uric čistega veselja. Zato bi v tej komediji zaman iskali globokih psiholoških problemov, zaman bi iskali tudi težkih dramatičnih momentov. Isti cilj, kot si ga je zastavil Goldoni, je imel pred očmi tudi njegov skladatelj Wolf-Ferrari. Naj zmagujeta ljubezen in radost! To je parola, ki se globoko odraža v vsej glasbeni koncepciji. In karakterji? Oglejmo si jih поблиže.

V prvi sliki vidimo vso moško družbo komedije zbrano v tistem »tajinstvenem« klubu, v katerega bi vse »firbčne« ženske tako rade vsaj enkrat pogledale. Tam se debatira o važnih rečeh, tam se kocka, pri mizi lahko vidimo razburljivega Lelia, ki z užitkom zapravlja tu svoj prosti čas samo zato, da bi se izognil babjim jezikom. Njegov partner pri »dami« — oba namreč igrata — je bledolični Florindo, ki pa mu igra ni preveč pri srcu. Fant je namreč tako zelo zaljubljen, da niti ne opazi, kako mu njegov partner jemlje figuro za figuro. Pri

drugih mizah so zbrani Leandro, Momolo, Alvisè, Ottavio, vsi dobri prijatelji gospoda Pantalona, ki ga smatrajo za predstojnika tega zatočišča pred ženskami. Iz njegovih ust tudi izvemo, kakšno je geslo te družbe. Njegov prebrisani sluga Harlekin pa mora skrbeti za to, da je hiša vedno dobro založena z jedačo in pijačo, in da nobeno žensko bitje ne prestopi njenega praga. Pri vsej gospodarjevi varčnosti pa si Harlekin seveda še vedno poišče priliko, da z mastnimi kračami in drugimi dobrotami osladi življenje sebi in svoji Colombini.

Proti vsej tej družbi moških trpinov pa se zarotijo ženske. V drugi sliki že vidimo izbrano družčino štirih ženskih temperamentov, ki si belijo glave in dopovedujejo druga drugi, kje in kakšen je tisti kraj, kamor se zatekajo njihovi možovi. Beatrice, priletna lepotica, Ottavijeva žena meni, da tam kockajo, njena predrzna in premetena hčerka Rosaura pa celo misli, da imajo tam ženske. Prišla je tudi Lilieva soproga z novico, da ondi nekaj varijo in kuhajo, skratka, iz pričkanja, jezikanja, blebetanja in obrekovanja se izcimni sklep združenih žensk, da na vsak način doženejo, kaj njihovi možje delajo v tem skrivnostnem klubu. Njihova zvedavost gre celo tako daleč, da bi ob tej priliki Harlekina brez dvoma izmaličile, če se mu ne bi posrečilo s predrzno zvijačo uiti.

Kateri pa se bo prvi posrečilo odgrniti zaveso te tajinstvene sobe?

Rosaura je v ta namen vpregla v svoj voz zaljubljenega Florinda in ga na vse pretege muči, da bi izdal skrivnost; pripravljena ga je celo za vedno zapustiti, če ji ne pove vsega po pravici. — Zaman. Na pomoč mora priskočiti Colombina, ki svetuje Rosauri, da pade v omedlevico, medtem pa sama nadaljuje preiskavo, pri kateri pa ne doseže zaželenega namena.

Medtem Lelieva žena Leonora vrši preiskavo v sukniču svojega moža. »Viktorija!«, se ji izvije iz prsi, ko najde listek, ki jo bo morda privedel na pravo sled. Živahen prepir se vname, ko vstopi v sobo Lelio in pove, da mora po poslu z doma. Beseda da besedo, zmerjanje, vpitje, ropotanje s stoli, »Stran, stran, sicer jo še zadavim,« zavpije v skrajnem obupu Lelio in zdirja iz sobe, toda zadnjo besedo ima kot po navadi — njegova žena.

V Ottavievi familiji je medtem komplot dosegel svojo najvišjo mero. Ko se niti prebrisani Rosauri, niti njeni materi ni posrečilo izvedeti kaj natančnejšega, ali celo dobiti ključ tistega zloglasnega kluba, mora pomoči spet Colombina. Celo skodelico kave »po nesreči« zlije na Ottavia, ki ravno hoče s Florindom v klub. Ottavio mora sleči suknič, žene dobe ključ, in stvar je opravljena. V prekrasnem kvartetu in zaključnem duetu je Wolf-Ferrari ravno v četrti sliki ustvaril muzikalni višek te komedije. Tudi Rosauri namreč uspe

dobiti od Florinda ključ — in v naslednji sceni že vidimo ženske pred klubom. Toda smola! Colombino, ki se je preoblekla v možkega in hotela odkleniti vrata kluba, razkrinka gospod Pantalone, Eleonoro preseneti Harlekin, Rosauro pa odkrije Florindo, ki se ves razočaran poslovi od nje za vselej. Colombina pa z zvijačo le premami Harlekina, ki je to pot deležen precejšnjih batin, kajti prišel je v trenutku najzvijšenejšega srda razočaranih žena, ki ga tako dolgo mikastijo, dokler jim ne izroči ključev. Zmagoslavno vdoro žene v klub. In kaj sedaj?

V 6. sliki vidimo žensko zvedavost gledati skozi špranjo v sobo, kjer se gosté naši prijatelji. In kakšno prerivanje pred vrati in jezikanje! Vsaka bi želela biti spredaj, vsaka bi hotela videti svojega moža, »... in začnejo sikati, začno se pikati, ena kihne, druga skoči, ta udrihne, tretja počí, če ostanem, je nevarno...«, pravi Harlekin in zbeži. Tako daleč gre ženska zvedavost, da se od prerivanja udro vrata in vsa četveroglava gmota radovednosti se zakotali v sobo prav pred mizo naših prijateljev. »Ploha kobilic, miši in hroščev, celo ošpičene prekle, vse verjamem, da pasti si dovoli, a da babe ti padajo, tega ne bi pričakoval nikoli!« Tako komentira ves dogodek Pantalone. A da jih vidite sedaj, naše ženske! Kot prej jezikanja, tako zdaj ni konca cmerikanja in moledovanja, a možje jim seveda radi vse odpuste. Družine se pomirijo, vesela pesem in ples zaključita ta prelestni finale.

Hinko Leskovšek

WOLF - FERRARI

Ermanno Wolf-Ferrari, italijansko-nemški operni skladatelj, po Rossiniju in Mozartu prvi mojster komične opere, ali kakor jo pretežno sam imenuje, glasbene komedije, se je rodil v Benetkah 12. januarja l. 1876. Njegov oče je bil znan nemški slikar, zlasti mojstrski avtor številnih kopij velikih italijanskih klasičnih slikarjev, ki jih je bil posnel po naročilu umetniškega zbiralca grofa Schaka za monakovsko galerijo. Po očetu Augustu Wolfu Nemeč, po materi, beneški lepotici Emiliji Ferrari Italijan, je Ermanno, oplojen z dvema kultura, vse življenje nihal med dvema narodnostima in se tudi kot umetnik s svojim delom oddolžil obema. Tudi svoje življenje je preživel deloma v Italiji in deloma na Nemškem.

Čeprav je že v rani mladosti kazal izrazito nagnjenje do glasbe, ga je oče sprva namenil slikarskemu poklicu in ga v tem smislu tudi vzgajal. Svojo prvo mladost je Ermanno preživel v Italiji, domovini opere in glasbe, zato ni čudno, če so ga kot na pol Italijana na njenih tleh bolj zamikale note in melodije kot slikarski čopič. Toda

že kot otrok je bolj užival v klasični glasbi, v Bachu in Mozartu, kot v večkrat plehki melodioznosti tedaj v Italiji priljubljene glasbe. V tem je nedvomno podedoval oplemenitenje okusa po očetu Nemcu. V svojem dvanajstem letu je prvič videl opero, in sicer Rossinijevega »Seviljskega brivca«, ki mu je s svojo vedrostjo zapustil nepozaben vtis. Naslednje leto je z očetom odpotoval v Nemčijo, kjer je v Bayreuthu videl »Mojstre pevce«, »Tristana« in »Parsifala«. Wagner mu je v najvišji meri razvnel fantazijo, da je med gimnazijskimj sošolci brž organiziral majhen orkester in začel zanj komponirati.

Toda oče, ki ni verjel, da bi si sin mogel z glasbo zagotoviti slavno, ali vsaj gmotno preskrbljeno bodočnost, mu sicer ni hotel kratiti veselja do glasbe, a je pri tem vendar od njega zahteval, da predvsem razvije in izšola svoje slikarske talente. Dal ga je v šolo splitskemu slikarju Squarcini, pri katerem je naglo in dobro napredoval. Ko pa se mu je sin ob nekoliko čudaškem starcu začel izgubljalati v bolestna in težka filozofska razmišljanja, je oče mladega Ermanna povedel s seboj v Rim, kjer ga je vpisal na ondotno slikarsko akademijo. Vendar je vse bolj in bolj Ermanna mikala glasba. L. 1892 je spet v Nemčiji, v Münchenu, tokrat v privatni šoli madžarskega slikarja Hologyja. V Münchenu je prvič slišal »Siegfrieda«, ki pa ga je kljub njegovemu nekdanjemu mladostnemu navdušenju za Wagnerja v sedanjem psihičnem precepu tokrat v začetku vznemiril in razočaral. Ko pa je prišel do Siegfriedove Idile, ga je to spet tako razvnelo in navdušilo, da je odšel domov s trdnim sklepom, prekiniti s slikarstvom in se posvetiti glasbi. Oče se je sprijaznil s sinovo odločitvijo, češ, če že noče sin doseči bogastva kot velik slikar, naj pa postane reven glasbenik. Po kratki pripravi je napravil sprejemni izpit na Glasbeni akademiji v Münchenu in bil sprejet v razred za kontrapunkt prof. Rheinbergerja.

Tako se je torej Wolf-Ferrari prvič začel resno strokovno pripravljati za svoj poklic glasbenika. Ob koncu prvega leta je že uglasbil uspelo serenado za godalni orkester, ki je bila z uspehom izvajana in celo tiskana. Pri tej kompoziciji je mladi avtor prvič združil ime svojega očeta z imenom matere in ostal odslej Wolf-Ferrari.

*

Wolf-Ferrari je tako postal glasbenik in skladatelj. Z devetnajstim letom je postal dirigent velikega pevskega zbora v Milanu. Natisnjen je bil njegov prvi zbor »Thalita Kumi«, ki pa je bil toliko pod Bachovim vplivom, da si Italijani niso vedeli z njim pomagati. Leta 1900 je bila v Benetkah uprizorjena njegova prva opera »Cenerentola«, ki je ob premieri temeljito propadla, a že čez dve leti vzbudila dokajšnjo po-

F. Lupša
v vlogi don Kihota v Massene-
tovi operi. Uprizoritev na našem
odru sta pripravila dirigent
R. Simoniti in režiser H. Le-
skovšek.

Foto: S. Zalokar

zornost v Nemčiji, o priliki uprizoritve v Bremenu. Istega leta 1902 je napisal veliki oratorij »La Vita Nuova« (po Danteju), eno najlepših del te oblike v 20. stoletju. Po svoji ritmični in harmonski lepoti je ta oratorij ostal vse do danes eno najboljših Wolf-Ferrarijevih glasbenih del.

Leta 1902 je Wolf-Ferrari postal direktor milanskega konservatorija, kar je ostal do l. 1909. Vendar glasbene slave nikakor ni dosegel v Italiji, temveč v Nemčiji. Tu je bila namreč dne 27. novembra 1903 v Münchenu premiera njegove komične opere »Zvedave ženske«, ki mu je na mah pridobila uspeh in slavo v nemškem glasbenem svetu. Z »Zvedavimi ženskami« je namreč Wolf-Ferrari ubral nova pota in obliko komične opere, navkljub mojstrskemu delu Verdijevemu, »Falstaffu«. Med veristično D'Albertovo »Nižavo« in Richard Straussovo »Salomo«, ki sta bili najuspelejši nemški operi tistih let, se je uveljavilo to novo ljubko, prikupno, melodično in vedro glasbeno delo, Goldonijevska glasbena komedija, ki je v Evropi in zlasti v Nemčiji v veliki meri na novo oživila zanimanje za tega mojstra italijanske »commedie dell'arte«.

Prizor iz II. dejanja opere »Don Kihot«
(Kihot: F. Lupša in Sančo Pansa J. Betetto)

Wolf Ferrari sam je v nadaljnem uglasbil več Goldonijevih komedij in s tem kot glasbenik postal glavni pobornik Goldonijeve renesanse. Leta 1906 je bila v Münchenu uprizorjena njegova druga opera po osnovi beneškega mojstra, »Štirje grobijani«, ki je melodično in stilsko še izrazitejša. Besedilo »Suzanine tajnosti« (enodejanka, leta 1911) sicer ni izvirno Goldonijevo, a je vsekakor napisano povsem v njegovem duhu. Komično opero »L'Amore medico« (1913) je nato uglasbil po besedilu francoskega komediografa Molièra. V naslednjih dveh operah, »Gli amanti sposi« (1925) in »La Vedova scaltra« (1931) se je Wolf-Ferrari spet povrnil h Goldoniju. Leta 1936 pa je zaključil svojo epoho Goldonija s svojo najmlajšo in menda najboljšo opero »Il Campiello«.

Med temi sedmimi komičnimi operami, ozir. glasbenimi komedijami, v razdobju trintridesetih let Wolf-Ferrarijevega odrskega ustvarjanja pa je skladatelj izoblikoval še tri glasbene drame z izrazito romantičnim nastrojenjem. Prva med njimi in edina Wolf-Ferrarijeva »velika opera«, v kateri je pokazal popolno obvladanje sredstev moderne glasbene drame, je bila opera iz neapolitanskega miljeja, »I Gioielli di Madonna« (1911). Po tej berlinski uprizoritvi se je delo kaj kmalu in z uspehom razširilo po glasbenem svetu. V nekoliko predelani obliki je želo zlasti velik uspeh l. 1933 v Hannoveru. Romantična opera »Das Himmelskleid«, glasbena pravljica kot njegova nekdanja »Pepelka«, je bila pod Knappertsbuschem uprizorjena l. 1927 v Münchenu. Dresdenska Opera pa je l. 1928 z vsestransko velikim

Prizor iz III. dejanja opere »Don Kihot«
(Kihot med razbojniki)

Foto: S. Zalokar

uspehom uprizorila romantično-realistično glasbeno dramo iz angleškega renesančnega miljeja, »Sly«, ki je v obliki velike opere obudila stari pravljичni motiv o sanjajočem kmetu. K vsemu temu velikemu in pomembnemu Wolf-Ferrarijevemu opernemu delu je treba prišteti še njegovo čudovito predelavo Mozartove opere »Idomeneo«, ki jo je priredil za Mozartov jubilej l. 1931.

*

Wolf-Ferrari je l. 1904 zapisal:

»Če vidim, koliko ljudi izgublja veselje do življenja zaradi težkih življenjskih prilik, se mi vsekakor zdi, da je umetnost neke vrste balzam zoper to zlo, neke vrste pomlajevalna kura za vse tiste, ki prezgodaj ostarevajo, razvedrilo za žalostne in za vse tiste, ki sami ne znajo ustvarjati veselja...«

Na drugem mestu spet pravi:

»Čuvam se, da bi sejal med svet nezadovoljstvo, saj ga je že tako in tako povsod dovolj! Zatorej: čim resneje razglabljam, toliko gracioznejša in sočnejša bo moja glasba. Glasba naj osrečuje in naj ne rodi bolečine. Če glasba izraža žalost, bodi to v tako plemeniti obliki, da njena lepota potolaži bolečino. Saj je res, da je v dramatičnosti često potrebno pokazati zlo in ga pogumno predstaviti; toda težnja mora biti toliko bolj osvobajajoča.«

Že iz teh besed je videti, da je bil Wolf-Ferrari po svojem značaju izrazit življenjski optimist, poln notranje vedrine, poguma in

Prizor iz II. dejanja opere
»Don Kihot«
(Kihot v borbi z vetrnimi mlini)
Kihot: F. Lupša,
Sančo: J. Betetto)
Foto: S. Zalokar

ljubeznivega občutja. Zato ni čudno, da se je v izbiri svojih snovi rad povračal k neproblematičnemu italijanskemu rokokoju, h Goldoniju, da je v svojih opernih šaloigrah z radostno in dobrovoljno glasbo oblikoval pestri svet veselih in zvijačnih beneških žensk, nanizujoč ob njih najbolj originalne moške značaje, ki pa so v svojem bistvu vselej prikupni in nikoli odvrtni. V glasbi se je marsikje povrnil k starim oblikam, toda nikoli, da bi jih povzel, temveč jih je vedno in povsod razvil v nove stopnje in dognanja. Pospravil je z velikim in hrupnim orkestrom wagnerjevskih epigonov in pokazal nove možnosti ter vrednosti komornega muziciranja. Vrnil je ceno melodiji in dragocenemu glasbenemu izrazu. Pri vsem tem pa ni šel korak nazaj v imitacijo nekdanjega, temveč je njegova glasba vseskozi moderna, izvirna in duhovita. V svoji glasbeni komediji je spet dvignil vrednost vokalnega parta nad bolj in bolj prevladujočimi instrumentalnimi prvimi v novejši operni tvorbi. Predvsem pa je treba občudovati njegov originalni glasbeni humor, ki ga »opera buffa« od Mozarta in Rossinija vse do njega ni več dosegla.

Ob »krizi opere« kot umetniške zvrsti, ki je nastopila po prvi svetovni vojni, je Wolf-Ferrari ludomušno dejal:

Scena v I. dejanju opere »Don Kihot«
(Scenograf: akad. slikar Maks Kavčič)

Foto: S. Zalokar

»Kako mislim o ,sedanjosti in bodočnosti opere?« Mislim samo eno: pisati je treba dobre opere. To je vse. Kako se to naredi? Tega ne morem povedati; kajti ta ,kako‘ je vedno vsaka opera sama, in pri vsaki je to zmeraj drugače. Kdor prodre do pojma, je že zapustil stališče umetnosti.«

Wolf-Ferrari je hotel razveseliti svet z dobro, radostno umetnostjo!

DELO E. WOLF-FERRARIJA

Glasbeno dramatska dela:

1. »Pepelka« (Cenerentola), glasbena pravljica, l. 1900, Benetke, 31. I. 1902, Bremen.
2. »Zvedave ženske« (Le donne curiose), glasbena komedija, 27. XI. 1903, München.
3. »Stirje grobijani« (I Quattro Rusteghi), glasbena komedija, 19. III. 1906, München.
4. »Suzanina tajnost« (Il segreto di Susanna), 4. XII. 1909, München.
5. »Madonin nakit« (I Gioielli della Madonna), 23. XII. 1911, Berlin.
6. »Ljubček zdravnik« (L'Amore medico), 4. XII. 1913, Dresden.
7. »Gli amanti sposi« (Das Liebesband der Marchesa), 19. II. 1925, Benetke.
8. »Das Himmelskleid«, glasbena legenda, 1927, München.
9. »Sly«, opera in 3 akti, l. 1928, Dresden.
10. »Hudomušna vdova« (La Vedova scaltra), 1931, Rim.
11. »Il Campiello«, opera in 3 akti, 1936, Italija.

Nadaljnja Wolf-Ferrijeva dela: zbori, edicije za klavir, godalni orkester, kantate in oratoriji (Sulamit, La Vita nuova, Thalita Kumi), sonate, komorna dela, pesmi itd.

AVSTRIJSKE KRITIKE IN POROCILA O GOSTOVANJU LJUBLJANSKE OPERE V GRAZU IN CELOVCU

»DAS STEIERBLATT«, Graz, 2. VI. 1950.

Slavje ljubljanske Operе.

Prvi večer ljubljanske opernega gostovanja je prinesel slovenskim umetnikom viharen uspeh. Kot gostje Avstrijsko-jugoslovanskega društva so uprizorili Gotovčeve ljudske opere »Ero z onega sveta« prisostvovali predstavniki sosedne republike na Dunaju, deželni glavar Krainger s svojimi namestniki, predstavniki deželne in državne uprave in med ostalo nabito polno hišo zlasti še številni rojaki iz Jugoslavije, ki jim je opera bila praznik svidenja. Cudoviti, nad dvestoglavi ansambel s svojimi pevskimi in baletnimi solisti, o čigar uspehu bomo po nocošnjem drugem večeru še izčrpno v nedeljo spregovorili, je bil predmet navdušenega priznanja.

»GRAZ AM ABEND«, Graz, 2. VI. 1950.

Jugoslovansko operno gostovanje: »Ero z onega sveta«.

Dvodnevno gostovanje slovenskega opernega gledališča iz Ljubljane, ki ga je priredilo Avstrijsko-jugoslovansko društvo, je prikazalo tudi v tujini z uspehom igrano komično opero »Ero z onega sveta« hrvatskega komponista Gotovca. To je občutja polna, pristno ljudska glasba, prežeta z veseljem do petja in izpričujoča smisel za humor in za radostne plesne ritme. Delo, čigar dojemljivo, z navdušenim priznanjem sprejeto uprizoritev je treba oceniti kot čudovito barvito, dovršeno ansambelsko predstavo.

Soliste in vzgledno disciplinirani zbor je igralsko živahno vodil C. Debevec, pri čemer je sploh treba pohvaliti v režiji zaradi impulza osvežujoče učinkujoče tempo in iz glasbe zajemajoče bogastvo vživetja. M. Polić je dirigiral premišljeno, z razumevanjem za obliko in ritem. Odlični so bili kot oplemeniteni naravni pevci ugajajoči nosilci hvaležnih glavnih vlog: J. Gostič k. g. (Zagreb), V. Heybalova k. g. (Beograd), F. Lupša, E. Karlovčeva. V. Janko in balet, ki ga vodi znameniti slovensko-nemški plesni par Mla-karjevih.

Reprezentativna uprizoritev je zadobila uradni značaj zaradi prisotnosti vodilnih osebnosti, med njimi jugoslovanskega pooblaščenega predstavnika v Avstriji, ministra Repiča, in zastopnika angleške civilne uprave za Štajersko.

— o —

»DIE WAHRHEIT«, Graz, 3. VI. 1950.

»Ero z onega sveta«.

Ta opera hrvatskega skladatelja Jakova Gotovca je izmed njegovih petih oper tista, ki je tudi v tujini, zlasti v Münchenu, v stalnem repertoarju opernih gledališč. Za ta uspeh se ima zahvaliti razen preprostem in lahko umnjivemu dejanju, ki nam je celi ma poznamo, iz pustne igre Hansa Sachsa »Popotni šolar iz paradiža«, brez dvoma, kljub moderni orkestraciji ter harmoniki, iz narodnih plesov in pesmi izviraajoči glasbi. Kajti malo da ne izčrpno teče vrec slovenske narodne glasbe in skladateljem je treba le iz tega bogastva zajeti, da so za vse življenje preskrbljeni s surovim glasbenim materialom. Razen tega J. Gotovac tudi ni pozabil, da je opera umetniška zvrst, katere glasbeni nosilec je človeški glas, kajti tudi ta opera vsebuje njegove bogate razvojne možnosti.

Slovensko narodno gledališče iz Ljubljane, ki je gostovalo v Operi s celotnim svojim ansamblom, skupno z zborom, orkestrom in odrsko dekora-

LADISLAV KOROSEC
v vlogi Sanča Pause v naši
uprizoritvi »Don Kihot«

Foto: S. Zalokar

cijo, je izvedlo to opero tudi pri nas s prodornim uspehom. Da se je tudi v operi povsem mogoče kretati kot normalnim ljudem, nam je jasno predočil režiser C. Debevec: na odru sta vladala neprestano življenje in razgibanost, solisti in zbor so se vedli naravno. Za doseg tega je treba seveda poleg temeljitih vaj tudi določene muzikalnosti vseh solistov in zbora, kar jim dovoljuje neodvisnost od dirigentove taktirke. Glasbeno vodstvo uprizoritve je imel Mirko Polič, ki sicer ni noben »tenor dirigiranja«, zato pa dovršen znanec in dirigentski tehnik, ki mu številne menjave takta ne povzročajo nobenih težav in ki ima vselej oder in orkester v oblasti. Odrska podoba E. Franza je pokazala, da se je prilagodila realnosti dogajanja in je v drugem dejanju postavila na oder celo mlin v polnem pogonu. Balet pod P. in P. Mlakarjema je plesal svoj kolo s pozornost vzbujajočo preciznostjo in razbrzdanim temperamentom. Zbori, ki jih je naštudiral J. Hanc, so zveneli vseskozi čisto in disciplinirano. Posebna očesna paša so bili kostumi, ki so pokazali hrvatske narodne noše v vsem njihovem barvnem sijaju.

Toda uprizoritev je bila v prvi vrsti praznik lepih glasov. V. Heybalova, od beograjske Opere, je dramatski sopran, ki v mnogem spominja na Ljubo Welitsch. Prav tako kot pri njeni znameniti vrstnici, se tudi pri nji ujemata visoko tehnično znanje in naravna sila s tisto povsem osebno, nekoliko čutno barvo, ki poslušalca fascinira. Njen partner, J. Gostič, od zagrebške Opere, ni v ničemer za njo zaostajal: svoje visoke tone je bučal v hišo, da je bilo veselje, pri tem pa se je znal prilizniti v srca občinstva tudi s vseskozi kultiviranim pianom. Dva dragocena lika sta podala na odru E. Karlovčeva in F. Lušpa kot Gjulina roditelja, ki jima je bil enakovreden tudi oblikovalec

mlinarja Sime s svojo srce premagujočo komiko. Posebna hvala gre še solistom zbora, ki so se vsi odlikovali z vzorno muzikalnostjo.

Razprodana hiša se je ob koncu zahvalila z dolgoletnim priznanjem.

R. W.

»KLEINE ZEITUNG«, Graz, 3. VI. 1950.

J. Gotovac, »Ero z onega sveta«.

Iz nekega iskrenega sveta izvira delo, ki je ta večer vnovič dokazalo, kako močne cvetove v našem času še lahko požene ljudska opera. Komična opera hrvatskega skladatelja J. Gotovca »Ero z onega sveta« je v srečnejših letih šla preko mnogih avstrijskih in nemških odrov. V monakovski Operi je še med vojno uprizoril Rudolf Hartman sijajno izvedbo, v kateri je sodeloval Julius Patzak. Narodni napevi so ji dali zdravo osnovo. Italijanski verizem, očitna romantična harmonika, nekoliko zveneči impresionizem in zapadnoevropska zvokovna dražljivost so pretkali partituro, ki je prevzela vase južno sonce. Ta glasba zveni krepko in toplo in gre naproti veselju do petja in plesa. Dejanje je v svojih jasnih, strnjenih potezah kot ustvarjeno za pravo ljudsko opero. Kot spreten instrumentator zna skladatelj ne najmanj učinkovito vpletati pihalce in trobilce. Tako se ponuja zvočna slika, ki je barvno bogata, kot so narodne noše hrvatske dežele.

Sijajno čisto uglajena in pri tem zanosno živa je bila izvedba — naravnost primer lepe in živahne režije (C. Debevec). Lične in pestre so bile scenske podobe, zlasti odlično oblikovani mlin v drugem dejanju (arh. E. Franz). Izvrstni orkester in oder impulzivno in s popolno zanesljivostjo obvladujoč je bil za dirigentskim pultom M. Polič. Znal je iz polnega zaje-mati v razvoju vseh zvočnih efektov in stopnjevanju, ne da bi se bilo bati, da bi prekril sijajne glasove. Gospa Heybalova iz Beograda, ki ji je bila zaupana vodilna sopranska partija kmečkega dekleta Gjule, je pokazala grlo, ki po svoji blesteči sili in intenziteti spominja na glas Welitscheve. J. Gostić je igral Era z močjo naravnega fanta in si je priboril viharje priznanja s svojim južnjaško pobarvanim tenorjem. Kabinetni vzorec sočne karakterne podobe je podal V. Janko z mlinarjem Simo. Hrvatski kmečki očanec s temnim basom, izvrsten lik ljudske opere, je bil F. Lupša. E. Karlovčeva kot odločno delujoča in pojoča kmetica je bila trdna v vzorno uigranem ansamblu. Lepo so zveneli ženski in moški glasovi zbora. Baletu je dal znani plesni par Mlakarjevih narodno pristnost in ritmičen impulz zajemljivega učinka.

Tako je bilo vse polno najmočnejših vtisov, ki so ponovno izzvali aplavz na odru in ob koncu vriskajoče priznanje.

E. C.

»NEUE ZEITUNG«, Graz, 3. VI. 1950.

Opera iz Jugoslavije.

Dragi bralci, vašemu poročevalcu je danes dano poročati o izredno lepem večeru, o glasbenem dogodku, kakršnega je po pravici predstavljalo prvo jugoslovansko ansambelsko gostovanje po vojni v graški Operi. Misel o avstrijsko-jugoslovanski izmenjavi gostovanj je že pred dvema letoma izrekel prof. Hans Swarowsky o priliki neke graške tiskovne konference — Avstrijsko-jugoslovanskemu društvu za gojitev kulturnih in gospodarskih stikov pa je to zdaj mnogo obetajoče uspelo uresničiti. Gostovanju ljubljanske Opere v Grazu in Celovcu bo že čez nekaj tednov sledila koncertna turneja dunaj-

DON KIHOT IN SANCO
(J. Betetto in F. Lupša)

Foto: S. Zalokar

skih simfonikov po jugoslovanskih mestih. Vsak glasbenik bo to pozdravil kot vzpodbudno in zelo zanimivo dejstvo.

Avstrijske umetnike se je že mnogokrat hvalilo, da tako natanko vedo, v čem je njihova moč. No, Slovenci vedo to o sebi skoraj še bolje: v brezprimernem rezervatu lepih opernih glasov in v izvirnem veselju nad vsem, kar je v zvezi z gibom in plesom. »Tu je naroda prava moč.« V povsem pravnem vrstnem redu sta zato oba dneva, ki sta za gostovanje v Grazu na razpolago, na sporedu opera in balet.

Kar lahko že po prvem večeru, na katerem je bila uprizorjena hrvatska opera »Ero z onega sveta« J. Gotovca, rečemo, presega vsa pričakovanja. Jugoslovani so polnokrvni glasbeniki in polnokrvni igralci. Treba je samo doživeti, s kakšno neverjetno intenziteto so ti ljudje pri delu in se zavzamejo za opero, ki je po svoji zdravi ljudskosti nekje na liniji češkega »Svande«. Zgodba o popotnem študentu, ki lahkoverni vdovi izmami poslednje prihranjene groše, da bi jih nesel njenemu pokojnemu možu v raj, je naslikal že Hans Sachs v neki svoji pustni igri. V sodobno oblačilo nacionalnega videza odeta, se je ta snov že pred leti v rokah hrvatskega komponista spremenila v lepo, prikupno igralsko opero, ki po svoji duhovni osnovi ni »moderna« v običajnem smislu, ki pa kljub temu hoče rešiti mnogo hvaležnih in originalnih nalog. Pred vsemi drugimi je vsekakor sijajna vloga samega Era. Večje hvale nikakor ne moremo izreči, kakor če povemo, da je tudi na Du-

naju znanemu tenoristu Gostiču iz Zagreba napisana na kožo. Odličen pevec, ki se mu ni treba bati nobene primere in ki mu je treba iskati para! Tudi njegova partnerka, beograjska sopranistka Heybalova, razpolaga s kvaliteta, ki dolgoletne graške gledališke obiskovalce nemara celo spominjajo na mlado Welitschevo. V ostalem pa igrajo tudi v Jugoslaviji pravi in pristni ansambelski teater. Solisti in zbor ljubljanskega narodnega gledališča so temu prvorazreden dokaz. Razen dirigenta M. Poliča in režiserja C. Debevca naj poudarimo zlasti lepe kostume in originalne noše. To je pristen teater, ki je povsem opravičil glasno priznanje pri odprti in zaprti zavesi.

O storitvi baleta, ki z znamenitima imenoma P. in P. Mlakarja na čelu predstavlja poglavje zase, bomo spregovorili jutri. **Dr. Harald Kaufmann.**

»DAS STEIERBLATT«, Graz, 4. VI. 1950.

Ljubljansko narodno gledališče v Grazu.

Narodno gledališče iz Ljubljane je z dvema živahnima, narodnima, nezumetničenima predstavama zapustilo odličen vtis. Pri tem gotovo ne gre uporabljati merila slavnostnih iger, vendar je v tem muziciranju, petju, plesu in igri toliko narave in pristnosti, da nekoliko lahka in nekoliko robata hrana diši kot ravno pečen kmečki kruh k požirku rdečega vina. Ritem v krvi in v nogah (in kakšnega so često pokazali!), smehljaj in tudi drobna solza v očesu, marsikateri neskovani kos zlata v grlu ter komedijantski nagon do igre v telesu, predvsem pa vidno veselje, pokazati se in razločno nuditi občinstvu neproblematično zabavo — to so stvari, s katerimi se je mogoče tudi pri nas prav dobro predstaviti. Ker je v zvezi s tem bila upoštevanja vredna oprema ter zlasti še pravo bogastvo lepih in avtentičnih kostumov, je bila to paša za oči; proženi način predstavljanja v operi in folkloristično kot umetniško izrazno pomembna izpoved v baletu sta v enaki meri navdušila.

Era z onega sveta,

časovnega in načinovnega vrstnika Svande in južnega sorodnika Eulenspiegela, si kot opero brez velike sestre z moravskih bregov ni mogoče misliti. »Prodana nevesta« v malem, čudovito dobre volje kot slednja in prepolna glasbenega zdravja, saj v največji meri črpa iz bogatega toka narodnih vrelcev. Nekaj dobro narejenih prizorov, harmonične in instrumentalne finese, kakršne menda poznamo od Leharja, cukrajo celoto, ne da bi se izgubil vonj po zemlji in prav to toliko, da ne ogrožajo pametno trdno držanega skupinskega značaja tega radostno preprostega dela, ki mu je Gotovac dal višek na nekem dinarskem semnju. Tonska govorica, razvezana in polna domislekov, jugoslovanski ostinato kot podlaga, mnogo slikovitih dovtipov, ki spremljajo kantileno petja in jo barvito močno modulirajo.

Z imeni umetnikov ne bo vedel čitatelj mnogo početi, zato naj bi zadoستovalo nekaj stvarnih podatkov: slikovita in razgibana režija v upoštevanja vredni lični odrski sceni, ki ni tehnično odpovedala tudi v ropotajočem mlinu, odlikujoči se, popolnoma neartistični ženski glas (Heybal), katere bleščeča se višina se kosa z njeno občutenostjo, smešno-nerodni, tudi glasovno krepki tenor Gostič, dobri epizodisti poleg obeh glavnih igralcev, kakor bariton (Janko). Ambiciozen v pihalih in godalih, deloma precej rafinirani orkester pod M. Poličem, močni, življenjski zbor, ki pozna in izpolnjuje svojo nalogo, in že tu — pozornost vzbujajoči spretni balet. Skupno: zelo navdušujoč in tudi estetski uspeh.

**KIHOT POD DULSINEJINIM
BALKONOM**

(I. dejanje: F. Lupša
in M. Kogejeva)

Foto: S. Zalokar

Ohridska legenda,

Prikazuje jugoslovansko-severnonemški par Mlakarjevih in njuno plesno spremstvo šele tu povsem z njegovih najboljših strani. Cutiti je bilo, kaj lahko pomeni za gledališče dobro voden in talentiran balet in čutiti je bilo marsikatero podrobnost drugega večera kot izrecen vzpon in zgostitev vtisa pri gledalca. Čudoviti vilični prijem, janičarski rop neveste v Makedoniji in njegov čudoviti srečni konec, pojasnjen zaradi neštevilnih poedinosti mišične interpretacije do nežnih nihajev duše, vedno pa zakoreninjen v kmečko figurativnem plesnem koraku, uporabljajoč šege s polno fantazijo in jih povzdigujoč z umetnimi plesnimi sredstvi do presenetljive poezije (slika ob jezeru, katere tehnično-čarobni začetek predstavlja scenografski zadetek). — Tudi tu in prav tu, kjer gre za neko z ljubeznijo storjeno skupno delo, nobenih imen in extenso. Toda solistinjam, v južnosrbski, grški, rumunski, bolgarski noši, na prstih plešočemu vilinjemu svetu ob vodah Ohridskega jezera, kmečkim fantom, svatom, Turkom v stanu velikega vezirja, — bi morali pohvaliti toliko posameznosti, kolikor bi jih radi temu, kar je do sedaj v Grazu plešoč vzvrtinčilo odrskega prahu... Pozornost je vzbujal odmik od vsake cenene golote, ki sama še ne ustvarja nikake erotike; tu je tudi v najdebelejši nogavici in gori do najbolj zaprtega ovratnika zdrava, dražljiva telesnost.

Glasba komponista Hristića, ki je tudi scenarično postavil balet, ima svoje kvalitete tudi tam, kjer zraste iz zemlje (kola in drugi narodni plesi, ki se razmahnejo do ciganskega in jih v komplicirani sinkopiki obvladajo samo naravni talenti); orkester jo je namreč suvereno podajal pod dr. Svavo, drugim tenko čutečim dirigentom, ki se je tokrat predstavil.

Tokrat. Kajti graški ljubitelji opere odkrito upajo, da prvo jugoslovansko gostovanje ni ostalo zadnje. Nekaj večerov z deli, ki bi se dala primerjati s tukajšnjimi uprizoritvami, bi bilo v vsakem času dobrodošliih.

Richard Ahne

»KLEINE ZEITUNG«, 4. VI. 1950.

Simfonija gibov.

V začetku je bil ritem! Ta beseda je v Grazu komaj kdaj doživela prepričljivejšo potrditev, kakor ob gostovanju ljubljanskega baletnega ansambla: njegovi člani se zde od prvega soloplesalca do poslednje plesalke v baletnem zboru, kakor da so izjemoma prišli plešoč na svet in so se šele nato naučili hoditi, in to predvsem »po prstih«. Plesna umetnost v vsej svoji tehnični popolnosti in obenem kot očitno, edino mogoče in naravno izrazno sredstvo duhovnega doživetja — ta popolna sinteza artistike in ekspresije, je morala toliko prepričljiveje učinkovati, ker sta bila tako čisti ples kakor tudi pantomima podana z zanosom, ki spominja na kulturne igre, prav tako pa tudi z gibkostjo in lahkoto, kakršno obvladajo le neznansko disciplinirana telesa in prirojeni ritem. Če na primer izborna moška skupina v vrtinčastem narodnem plesu po vseh težkih skokih z največjo samoumevnostjo odtopota celo vrsto sinkopiranih korakov, bi to vsekakor zmamilo tudi razvajenejšo občinstvo k viharnemu odobravanju. Ali, recimo, sijajni bojni prizor: koliko dela je bilo brez dvoma potrebnega, da je mogel biti tako precizno izveden, in še koliko posebnega truda, da ni bilo tega dela nikjer niti za trenutek opaziti, da si imel celo dojem, kako da teče vse samo ob sebi!

»Ohridska legenda« pripoveduje o ovinkih neke ljubezni. Da prispe ta do svojega cilja, morajo nekomu drugemu obljubljeni nevesto odvesti Turki iz rodne hiše v Makedoniji, mora pasti ženin, ki ga ona ne ljubi, in mora žalostno zreti nesrečno-srečni ljubimec tako dolgo v temne valove Ohridskega jezera, dokler ga zvezda večernica ne odvede k jezerni vili, ki, ganjena od tolike zvestobe, obdari mladeniča s čarobnim mečem in čudežno rožo in ga spusti v stan velikega vezirja. Tam Marko osvobodi ljubico in kmalu nato praznuje poroko v domači vasi.

Preprosto in kljub temu zelo poetično zgodbo je odrsko in glasbeno odel S. Hristić v pestro zvenečo obleko, ki čituje poleg barvi slovanske folklore tudi orientalske tonske primesi. Lirično občutje in dramatični akcenti so v glasbi dobro razporejeni, vsi prizori psihološko zajeti in organsko »skomponirani«. Menjajoče se okolje (makedonska vas, jezersko dno in tabor velikega vezirja) in živahno dejanje nudita koreografiji razne možnosti, ki sta jih znala P. in P. Mlakar prepričljivo izkoristiti z obilnimi, čisto plesnimi domisleki in s prikupno razdelitvijo in obvladanjem prostora pri množičnih prizorih. Kabinetne točke so prehodi iz plesa v korak, ali tudi iz z ekstatiko nabitega miru v plesni gib. Veličastni so originalni in barvno slikoviti kostumi, ki se vedno tesno skladajo tudi s tehnično posrečeno rešenimi odrskimi podobami. Čeprav je predstavljalo gostovanje triumf ansambelske zmogljivosti, naj vendar omenimo nekaj solistov: S. Polika, M. Škerjančev, V. Mlakarjevo, B. Smidovo, M. Lupševu in N. Golievo.

Publika je odgovorila tej simfoniji barve in gibov s posebno predstavo dokazov odobravanja, ki se je na koncu povzpela do viharja navdušenosti, ki je klical vse umetnike z dirigentom (dr. Svare) vedno znova pred zastor.

— ibe —

»DIE PRESSE«, Wien, 4. VI. 1950.

Jugoslovansko gostovanje v Grazu.
Dva večera ljubljanskega narodnega gledališča.

Dvodnevno gostovanje članov Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani, ki ga je priredilo avstrijsko-jugoslovansko društvo za gojitev kulturnih in gospodarskih stikov, je podalo komično opero »Ero z onega sveta« komponista J. Gotovca, učenca Josefa Marxa, kot svečano otvoritveno predstavo. Neproblematično delo, katerega libreto, ki ga je spretno napisal M. Begovič po neki narodni pripovedki, spominja na »Tilla Eulenspiegel«, se odlikuje po spretno instrumentirani glasbi v bujnih zvočnih barvah, katere moč leži v tonskem slikanju in na melodijah, ki temelje na folklori in atmosferi pokrajine. To je pristna narodna glasba, polna razpoloženja, prežeta od blaženosti petja in kaže čut za humor, kakor tudi radostni plesni ritem. Delo, s katerim se spleča potovati in katerega ponovitev so pozdravili z navdušenim odobravanjem in ki mora biti cenjeno kot zaključena barvno razkošna ansambelska predstava (220 sodelujočih v zboru, orkestru in baletu, z lastnimi dekoracijami, rekviziti in originalnimi kostumi).

Soliste in zbor, ki kaže zgledno disciplino, je igralsko vodil C. Debevec z živahnostjo. Sploh pa je pohvaliti v režiji po impulzu osvežujoče učinkujoči tempo in zmožnost vživetja, ki ga je črpati iz glasbe. M. Polič je dirigiral premišljeno. Odlični — prisodil bi zastopnikom hvaležnih glavnih vlog, da so poplemeniteni naravni pevci — J. Gostič k. g. (Zagreb), V. Heybal k. g. (Beograd), F. Lupša, E. Karlovac, V. Janko in balet, ki ga je vodil plesni dar Mlakarjevih (prej v Münchenu).

Reprezentativna predstava je imela uraden značaj zaradi prisotnosti vođečih javnih osebnosti, med njimi jugoslovanskega opolnomočenega poslanca v Avstriji, ministra Repiča in zastopnika angleške civilne uprave.

Drugi večer so podali pod muzikalnim vodstvom dr. D. Svare balet »Ohridska legenda« S. K. Hristića, učenca Maxa Regerja. Pisano razgibana pravljičica, vzeta iz makedonske snovi, se razvija pred našimi očmi. Glasba nudi delu dobro prilagojeno podlago, ki je vedno ljudska in daje prednost preprostosti.

Obe gostovanji, sprejeti z neznanskim navdušenjem, je šteti h koroško-slovenskim zamenjalnim prireditvam, v katerih okviru bodo gostovali dunajski filharmoniki julija v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu. To je bilo po koncu vojne prvo večje jugoslovansko ansambelsko gostovanje v Avstriji, ki krasi pričetek praktične kulturne zamenjave in mirnega sosedstva.

Dr. Dw.

»DIE NEUE ZEIT«, Celovec, 6. VI. 1950.

Gostovanje ljubljanske Opere v Celovcu.

Prvi večer: »Ohridska legenda«, balet S. Hristića

Po dvodnevem gostovanju v Grazu, ki je našlo pri publiku in v časopisju navdušen odziv, je operni ansambel Slovenskega narodnega gledališča

iz Ljubljane v Celovškem mestnem gledališču otvoril gostovanje prav tako dveh večerov s celovečernim baletom S. Hrističa »Ohridska legenda«. Ker zastopa balet poleg komične opere v igralskem planu jugoslovanskih odrov vloga, ki jo ima pri nas opereta (kar govori v prid okusu tamkajšnje publike), — je našla ta umetnostna zvrst — v nasprotju z vlogo krpalca lukenj in pepelke, na katero je pri nas obsojena — v ljubljanski Operi prav posebno ljubeznivo nego. Tega ne vidimo samo v precej vidni moči baletnega ansambla in v njegovem visokem plesnem znanju, temveč tudi v dejstvu, da je vodstvo baleta prepuščeno plesnemu paru mednarodnega pomena, zakoncema Pii in Pinu Mlakarju, ki sam sicer ne pleše več, toda zavzema v visoki umetnosti koreografije in inscenacije prvo mesto.

Seveda, izredna plesna nadarjenost slovanskih narodov, jima njuno nalogo v marsikaterem pogledu olajšuje, posebno, kadar gre za uprizoritev dela, ki je skoro izključno zgrajeno na domačih narodnih plesih, toda skupna izpeljava posameznih talentov k zaključenemu ansamblu, subtilna uglasitev barv in gibov in predvsem živa nasprotna izpeljava plesnih skupin v masovnih scenah, ostanejo uspehi, ki zaslužijo neomejeno občudovanje, in to toliko bolj, ker se plesno delo kljub zunanji preciznosti uprizoritve nikoli ne pokaže kot produkt čisto mehaničnih vaj; temveč učinkuje vedno živo, vzneseno in obenem kot hipoma improvizirano. Jasno je, da se da doseči ta učinek samo z ansamblom, ki ima visoko tehnično znanje — in to znanje je lastno solistom, kakor tudi posameznim plesnim skupinam — poleg tega mladim ljudem — v občudovanja vredni meri. Bistveno učinkovit je bil skupni vtis odrskih scen, ki jih je postavil V. Žedrinski, razkošnih barvitih kostumov in ne nazadnje nadvse okusnih karakternih mask glavnih igralcev in stranskih vlog, za katere se je treba zahvaliti odlični umetnosti R. Kodrovc in J. Mirtiča.

Glasbeno podlago baleta tvori originalna — ali vsaj originalno zveneča — jugoslovanska narodna glasba z njej lastno, kljub mnogovrstni razčlembi, napeto ritmiko in v svoji monotoniji razbijajočo melodiko. Barvita instrumentacija in včasih na Musorgskega spominjajoča glavna linija, sta zagotovili delu nadvse ugoden učinek. Orkester, v katerem so posebno vzbujali pozornost razmeroma močna godala in lepoglasje lesenih pihal, je bil pod vodstvom dr. Svare, ki je svojo nalogo opravljal s premišljenim znanjem in izrednim občutkom.

Cetudi pripada skupnemu učinku ansambla levji delež predstave, ne smemo prezreti izrednih uspehov posameznikov — solistov. Iz njih ugledne vrste izstopajo Majda Škerjanc in Stanislav Polik kot mladi ljubavni par, gracilna plesalka na prstih Tatjana Remškarjeva kot vila Biserka, očarljiva hčerka Mlakarjevih kot zvezda Večernica, Breda Smidova, Mercedes Lupševa in Nataša Golieva kot Slovanke v svojih značilnih narodnih plesih, kakor tudi častitljivi roditeljski par P. Oblaka in Silve Japljeve ter groteskno komični veliki vezir Ivo Anžlovar — kot nosilci glavnih vlog. Če se drugih spomnimo samo s pavšalno pohvalo, se to zgodi samo, da ne utrujamo z dolgim naštevanjem imen; saj bi moral biti natisnjen ves seznam oseb, kajti neomejeno pohvalo so vsi zaslužili.

Predstava se je vršila v navzočnosti deželnega glavarja F. Wedeniga, v razprodani hiši. Vsem, ki so se je udeležili, bo ostala nepozaben doživljaj.

A. M. G.

Prizor iz naše uprizoritve Lindpaitnerjevega baleta »Danina«
(v glavnih vlogah T. Remškarjeva in St. Polik)

»VOLKSZEITUNG«, Celovec, 6. VI. 1950.

**Operno gostovanje slovenskega narodnega gledališča iz Ljubljane.
Blesteča uprizoritev S. Hrističeve »Ohridske legende«.**

Pantomimični balet, prej nekaj način scenskega podajanja, ki se odreče sredstvom in učinku govora, ni nova oblika umetnosti. Zasedujemo njeno zgodovino v predkrščanski Egipt. V začetku je služila samo kulturnim ciljem, nato jo najdemo kot plesne vložke v antičnih dramah in kasneje v plesnih delih, ki so veljali zabavi. Šele razvoj opere je balet kot samostojno umetnostno obliko potisnil v ozadje. To se je predrugačilo šele tedaj, ko je prišel carsko-ruski balet v svojih prvih turnejah v Nemčijo in Francijo. S temi gostovanji se je začela nova doba plesne umetnosti. Če se je doslej glasbenikom zdelo nečastno komponirati plesno glasbo, so učinkovali uspehi ruskega baleta, Pavlove (Umirajoči labod), Nižinskega — osvežujoče in revolucionarno. Najpomembnejše plesne storitve, ki jih je pokazal ta balet, so bili »Polovski ples« (Borodin), Stravinskega »Ognjeni ptič« ter »Petruška« in R. Korsakova »Seherezida«.

Posebno baleta »Ognjeni ptič« in »Petruška« sta vzpodbudila komponiste skoro vseh narodov. Tudi »Ohridska legenda«, ki jo je napisal pri nas še malo znani, zelo nadarjeni Srb S. Hristič, je nastala, tudi v scenariju, pod vplivom Stravinskega. Tu in tam igra odločilno vlogo ptič, ki naj pomaga. Medtem ko pa Stravinski v svojih najnovejših baletih »Pulcinella« in »Apollon Musagete« harmonijo razširi do najskrajnejše mere in jo skoro zdrobi ter je vezan samo na ritem, pusti Hristič melodiji in harmoniji veljavo, ne da bi zanemaril ritem. Njegova lirika je žametno mehka in v njej domnevamo prej Francoza kot Srba. Seveda ne manjka v njegovi glasbi tudi nacionalni moment, posebno v moških plesih in v posameznih plesih v tretjem dejanju, toda nekje je le zabrisan. Tudi brez odra, v koncertni dvorani, bi

PRIZOR IZ »DANINE«
v režiji in koreografiji Pie in
Pina Mlakarja in pod glasbenim
vodstvom S. Hubada.

(Na sliki baletna solista
M. Skerjančeva in St. Suih)

Foto: S. Zalokar

ta glasba ne utrujala, kajti ima svoje viške in odmore in je nasičena s čustvi in melodijo. Dirigent dr. D. Svava jo je popolnoma razvil, medtem ko nam je odkrival njene lepote. Uprizoritev odličnega baletnega zbora Slovenskega narodnega gledališča je bila vzvišena nad vsako pohvalo. Povejmo naravnost: to je bilo za Celovec umetniško doživetje in tudi dunajska državna Opera bi ne mogla narediti tega bolje. In ni bil samo plesni uspeh, domiselna koreografija P. in P. Mlakarja, ki je mogla prepričati, — bil je tudi scenski okvir, barvno razkošni in bogati kostumi, skupna učinkovitost, ki je izzvala viharje odobravanja. Težko je posebej imenovati katerega od solistov. Mladí in lepi so vsi, mimika in gestika je pri vseh učinkovita in zgovorna, in vsi obvladajo poleg klasičnega tudi narodni in moderni ples. Iz množice so bili najbolj vidni M. Skerjanc, V. Mlakar, T. Remškar, B. Smid, M. Lupša in N. Golia. Tri ure baleta terjajo od nastopajočih, posebno od moških, ki se brez odmora udeležujejo (in še medtem se morajo preoblačiti in prešminkati) — pravcatih maratonskih tekačev plesa. Niso samo igraje vzdržali, temveč so nudili plesni uspeh, pokazali delo nog, ki je moglo izzvati le občudovanje. Tu naj imenujemo le gibčnega S. Polika in strumnega S. Eržena. Obžalovati je samo, da je to gostovanje trajalo le en sam večer.

N. J.

»VOLKSZEITUNG«, Celovec, 7. VI. 1950.

Gostovanje ljubljanske slovenske narodne Opere.

Ce poslušamo slovansko glasbo od Glinke, Smetane, Dvořaka, Janačka do Stravinskega in Prokofjeva, moramo misliti na tezo, da naj bo narodna pesem prava vsebina glasbe. Njihova glasba kar vonja po rodni zemlji — in narodna pesem in narodni ples s svojimi markantnimi ritmi v vseh mogočih

**Veronika Mlakarjeva in Breda Pretnarjeva v solističnem plesu
Lindpaintnerjevega baleta »Danina«**

Foto: S. Zalokar

oblikah in umetniških spremembah, sta njena neusahljiva vrelca. Slovenska narodna opera »Ero z onega sveta«, ki jo je uglasbil zagrebški prof. Akademije J. Gotovac, nam daje spoznavati v vsakem taktu svojo slovansko domovino. Nehote primerjamo med to glasbo in prozo slovenskega pesnika Ivana Cankarja. Govorila isto govorico, oni v glasbi, ta v besedah, in nam prikazujejo slovanskega človeka v prav plastični podobi.

Ero, kot vagabund, ki ukani lahkoverno kmetico, da je padel z neba, in vso komedijo zaigra le zato, da izkuša srce kmetičine pastorka, je isti dobrodušni, za šalo razpoloženi fant kot Janko v »Prodani nevesti«, ki tudi vodi za nos svojo okolico. Dejanje je v »Eru« seveda bogatejše doživljanje in glasba je temu primerno bogatejša v kontrastih, polnokrvnejša in bolj dramatična. Toda tudi pri Gotovcu se prične in konča opera z narodno pesmijo in narodnim plesom. Pestro instrumentirana glasba se prilagodi tekstu do popolnega zlitja. Vsaka kretnja, vsak pogled, vsaka sprememba v položaju se zdi muzikalno ilustrirana, vsak udarec pavke najde na odru svoj odziv. Ta popolna zlitost med odrom in orkestrom zahteva seveda režijo, ki pozna delo tako dobro, kot dirigent. (Pri nas zelo redek primer.) Pri Ljubljancanih smo doživeli prav v najmanjši podrobnosti resnično operno režijo. Vse teče skupaj, vse je tako samoumevno, tako naravno, tako malo postavljeno, da na odru ne stoji figure, temveč ljudje, da dejanje ni teater, temveč resnično življenje. Kratko: mojstrski uspeh režije C. Debevca. In mojster je tudi dirigent M. Polič. Nevsiljivo služi delu in ima partituro v glavi brez nečimerne in samovšečne poze, jasen in razločen v dajanju znakov drži orkester in oder v varnih rokah. Predvsem pusti pri minucioznem varovanju notnih vrednosti pevce dihati in jih pevsko izživeti, — krepost, ki jo redko najdemo pri dirigentih, ki so predvsem metronomi in se ne morejo dovolj udejstvovati v drilu, ki torej niso drugega kot togi udarjalci takta. Orkester ljubljanske Opere, ki šteje 80 ljudi, je moral zaradi našega, po nepotrebnem dvignjenega in zmanjšanega orkestrskega prostora, biti zreduciran na 45 ljudi, zvenel pa

je kljub temu polno. Z izjemo nekaterih dramatičnih trenutkov, niso bili pevci nikoli prekriti. Za glavno vlogo je vodstvo določilo znanega tenorja zagrebške Opere, J. Gostiča, ki bi bil lahko ... v New-Yorku ali Londonu. On je Ero, ki si ga boljšega ne moremo misliti. Njegov, od zvenečega pianissima do jeklenega forte modulatивно razviti glas, je docela do-rasel tej zahtevni vlogi. Poleg tega je podal še svež, humorja poln fantovski lik, ki je naredil pojavo prav prikupno. Zraven njega se je mogla uveljaviti gospodična V. Bukovčeva s svojim mehkim in svetlim slovanskim sopranom. Druge vloge so poleg teh glavnih stopile nekoliko v ozadje. Od teh naj omenim predvsem bogatega Marka F. Lupše. Zna uporabiti svoj navzdol in navzgor ne preveč voluminozni glas, je dober govornik in življenjsko pristen igralec. Humorističen in dragocen tip je bil mlinar V. Janka, ki je tudi pevsko dosegel upoštevanja vreden uspeh. Manj kot pevka, zato pa bolj kot igralka, je ugajala M. Kogejeva kot Doma. Močni in sveži zbor, v katerem je vsak posameznik učinkoval samostojno in individualno igralsko, je tudi očem in ušesom nudil razveseljiv užitek. Ne smemo pozabiti odlično discipliniranega baleta in tudi ne odrske scene ing. Franza. To je bil goli Kras, hercegovska vas, obdana s surovim kamenjem in postavljena v pusto pokrajino in naravno pristni, masivni mlin. Prav tako pristni so bili barvno pestri, bogati kostumi. Zeleti bi bilo, da temu gostovanju slede še nadaljnja in da bi orkester slišali morda tudi v simfoničnem koncertu. N. J.

»DIE NEUE ZEIT«, 7. VI. 1950.

Gostovanje ljubljanske Opere v Celovcu.

Drugi večer: J. Gotovca komična opera »Ero z onega sveta«.

Po blesteči baletni uprizoritvi prejšnjega dne — smo prišli polni napetega pričakovanja k drugemu in zadnjemu večeru kratkega opernega gostovanja Slov. nar. gled., in smo z zadovoljstvom opazili, da je privlačujoča moč prominentnih gostov z jugovzhoda tudi tokrat napolnila državno gledališče do zadnjega prostora. S komično opero »Ero z onega sveta« je bilo postavljeno v igralski načrt delo, ki je ime hrvatskega komponista Gotovca poneslo daleč preko meja njegove jugoslovanske domovine in je na inozemskih odrih ponovno bilo uprizarjano z velikim uspehom. Zato se ima opera precej zahvaliti tudi odlični knjigi ne le kot opernega libretista poznanega pesnika Legoviča, ki je okusno in spretno uprizoril pustolovščine hrvatskega Eulenspiegela v narodnem opernem delu nedvomne odrske učinkovitosti.

Zgodba kmečkega fanta Miče, ki se preobleče v potepuha, da ukani svoje izbrano dekle, izvabi njeni hudobni mačehi skrbno varovane dukate; ki ne samo, da uide njenemu maščevanju željnemu, zasledujočemu očetu, temveč mu ugrabi še hčer in konja in si končno pribori deklčo in blagoslov njenih staršev. Ta zgodba, polna samorodnega humorja in smešnih dogodivščin, je našla uglasbitev po komponistu, ki je postavil svoje delo v neposredno bližino poznanih čeških oper F. Smetane, J. Weinbergerja in L. Janačka. Kot ti, tudi on črpa svojo melodiko in ritmiko iz bogate zaloge domače narodne pesmi; kot oni, zna tudi on koristno uporabiti razmeroma nekomplificirano muzikalno osnovno substanco z vsemi dodatki rafinirane stavkovne in instrumentalne umetnosti — in ustvariti glasbo, ki je melodična in lahko umljiva, toda ostane vedno zanimiva in vzpodbujajoča.

Vodilna vloga premetenega Miče je kot nalašč napisana za tenorja zagrebške Opere, Jožeta Gostiča, ki je poleg tega tudi zelo zaželen gost v dunajski državni Operi. Odličen igralec in mimik, razpolaga z močnim tenor-

**Zaključni prizor iz baleta »Dantna«
(Tatjana Remškarjeva in St. Polik z baletnim zborom)**

jem, ki lahko išče sebi enakega po blesku in moči glasu. Celovška Opera naj bi si zapomnila to ime za eventualna gostovanja v prihodnji sezoni. Tudi pri ostalih pevcih je vzbujal pozornost njihov pomembni igralski dar in šola poleg odlične glasovne nadarjenosti in visoke pevske kulture: Vilma Bukovec (sopran) kot otroško navihano kmečko dekle Gjula, Mila Kogej (alt) kot hudobna mačeha Doma, Fr. Lupša (bas) kot oče Marko, in ne zadnji Vekoslav Janko (bariton), ki je postavil na oder s svojim poštenim mlinarjem Simo pravcato bleščečo podobo humoristične vloge. Pevsko in igralsko odličen je bil tudi številčno močni zbor — in na višku prejšnjega dne pokazanih uspehov je bil balet z izbornima solistoma Silvo Japljevo in Slavkom Erženom. Razkošne odrske slike, brez napake delujoče tehnične naprave in barvito radostni originalni kostumi — so ustvarili uprizoritvi izbran optični okvir.

Režiji C. Debevcá lahko izrečemo najvišjo pohvalo, da njene pričujočnosti ni bilo nikjer čutiti. Navidezno brez pritiska so se prilagodili solisti in zbor v ansambel; nobena scena ni učinkovala postavljeno, ni bilo domiselnega detajla, ki bi ga spoznal kot nameren režijski prijem. Kakšno ogromno delo stoji za tem, da bi to zaznali, je seveda drugo poglavje! Dirigent Mirko Polič, ki mu je bilo zaupano muzikalno vodstvo dela, se je pokazal kot preudarjen mojster taktirke. Glasovna moč njegovih pevcev mu je dovolila popolno izžarevanje polnosti zvoka orkestra in s tem neretuširano podajanje muzikalne slike. Orkester, ki je igral bravurozno, je trpel zaradi utesnjenosti našega orkestrskega prostora. Njegovega razširjenja, ki je tudi za domače operno poslovanje postalo nek *conditio sine qua non*, naj bi se vendar enkrat že lotili; za to bi bile počitnice primeren čas.

Ero je uganjal svoje hudomušnosti pred navdušenim poslušalstvom. Iz njegovega vriskajočega odobravanja ni bilo slišati samo zahvale, ki je veljala umetniškemu užitku, temveč tudi željo po skorajšnjem svidenju.

A. M. G.

Slovensko narodno gledališče je igralo koroškim Slovencem.

Da, naš človek je pokazal ob gostovanju Slovenskega narodnega gledališča svojo veliko kulturno sprejemljivost; saj je s polnim umevanjem spremljal najvišje oblike odrske umetnosti — opere, čeprav do sedaj še nikdar ni videl take. Zato ne moremo biti dovolj hvaležni gostom, da so prav za nas nastopili prvi pevci in igralci, ki so si osvojili vsa naša srca. Kakor ni bilo ločenosti med odrom in občinstvom, tako še manj med igralci in njihovimi vlogami. V. Heybalova bo za večno ostala v našem spominu kot Gjula z angelskim glasom in pevskim izvajanjem, da jo kritiki primerjajo z najbolj znanimi pevkami sveta. Prav tako sta bila eno Ero in J. Gostič. Njegov tenor je zaslovel v Avstriji že za časa njegovega gostovanja na Dunajski operi in je žel sedaj še bolj laskavo priznanje. Prav nič ni motilo izvorno hrvatsko besedilo, in se je nasprotno pokazalo, da sosedni jezik ne predstavlja nobenih ovir in je prav izvorno besedilo glavne osebe pokazalo tudi jezikovno lepoto te hrvatske komične opere. Tako kot pevci kakor tudi igralci so bili nad vse odlični E. Karlovčeva kot Doma, F. Lupša kot Marko in naravnost neprekosljiv v šegavi vlogi mlinarja Sime V. Janko. Dirigent Polič pa je kot pravi mojster vodil izvežbani orkester, ki zaradi premajhnega prostora v celovškem gledališču ni mogel razviti vse svoje zmogljivosti.

Toda sika ne bi bila popolna, če ne bi poleg glavnih umetnikov, vzeli v pretres tudi predstave kot celote. Če so bili posamezniki nedosegljivi, je bila predstava v celoti režijsko in glasbeno naravnost neprekosljiva. Tako ustvarja lahko samo ansambel, ki se od prvega igralca do zadnjega odrskega delavca zaveda svojega visokega poslanstva med ljudstvom. V tem je tudi skrivnost velikega uspeha, zaradi katerega so želi visoki gostje, kjer koli in kadar koli so nastopili, navdušeno priznanje.

Vzrok velikanskega uspeha pa ni nazadnje v delu samem, ker ima prikazano življenje specifičen pečat nacionalne tradicije. Ta svojstvenost nacionalne kulturne dediščine pride do izraza v melodiji, ki je v čisto ponavljajoči se motiviki in živahnem, enakomernem ritmu pristno hrvatska, in še prav posebno v folklornem bogastvu, ki je s slikovitimi nošami očaral posebno v zaključnem slavlju in razigranem narodnem koloplesu odličnega baleta v tretjem dejanju.

Gostovanje Slovenskega narodnega gledališča v Celovcu je za nas koroške Slovence najlepše potrdilo novega silnega prevrata v svobodni domovini. Slovensko narodno gledališče danes zanima vso slovensko zemljo: njegov tehnični in umetniški razvoj se ne omejuje le na Ljubljano, danes ga spremljajo vse slovenske pokrajine. Gledališče je postalo duhovni vzgojitelj slovenskega človeka. Mi vsi smo čutili ob tem prvem gostovanju Slovenskega narodnega gledališča njegovo silno vzgojiteljsko moč, da smo vsi še bolj zaverovani v novo, kipeče življenje prerajenega slovenskega ljudstva, v njegovo veliko samostojno kulturno ustvarjanje, v njegovo miroljubnost in njegovo stremljenje za ostvaritvijo resničnega bratstva med narodi.

O večernih predstavah, ki so bile namenjene predvsem avstrijski publiki, bomo obširneje poročali prihodnjic. — ci.

